

Referentienummer
99042202Datum
17 september 2008Kenmerk
261335Betreft
notitie Archeologie De Elsthof te Wijchen

1 Algemeen

Talis is voornemens om in het gebied rond de Elstweg in Wijchen een nieuw zorgcentrum te realiseren. Voorafgaand aan de realisatie hiervan dient eerst de huidige bebouwing gesloopt te worden. Zowel de sloop als het bouwen van het nieuwe centrum kunnen bodemverstoringen met zich meebrengen. Bodemverstoringen hebben tot gevolg dat eventueel aanwezige archeologische waarden kunnen worden verstoord of vernietigd. Tijdens het onderhavige onderzoek worden de archeologische risico's met betrekking tot de voorgenomen plannen in kaart gebracht. Op basis van de resultaten van een literatuuronderzoek wordt een gespecificeerde archeologische verwachting opgesteld. Vervolgens wordt op basis van deze verwachting een advies gegeven over de noodzaak en wijze van eventueel vervolgonderzoek.

2 Geologie, geomorfologie en bodem

In het plangebied komen volgens Berendsen en Stouthamer¹ rivierduinafzettingen voor uit de Jongere Dryas (8.900 – 8.200 v. Chr.). Het gebied rond de Elstweg ligt in een groot gebied van deze rivierduinafzettingen. In minder koude perioden gedurende het Weichselien (120.000 – 10.000 jaar geleden) werden door smeltwater, afkomstig van sneeuw en uit de ontdooide bovenlaag van de permafrost, zandige sedimenten afgezet. Lokale verstuiving van deze sedimenten zorgden voor het ontstaan van rivierduinen aan de oevers van de rivierlopen. Dit gebeurde met name in het Laat-Weichselien en het Preboreaal. Deze afzettingen behoren tot het Laagpakket van Delwijnen binnen de Formatie van Boxtel.

De Bodemkaart van Nederland² geeft aan dat de bodem in het westelijke gedeelte van het plangebied bestaat uit vorstvaaggronden van grof zand (type Zb30). Deze gronden betreffen meestal geïsoleerde zandkoppen (rivierduinen). Het oostelijke gedeelte van het plangebied is volgens de genoemde bodemkaart aangegeven als bebouwd gebied.

3 Archeologie

In het Archeologisch Informatiesysteem (Archis 2) van de Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten (RACM) staan bekende archeologische waarnemingen geregistreerd. Er zijn in het plangebied geen archeologische vondsten bekend. In een straal van circa 300 m rond het plangebied zijn zes waarnemingen bekend (zie Tabel 3). De meeste vondsten zijn afkomstig van grafcomplexen.

Volgens de Archeologische Monumentenkaart (AMK) zijn er in en in de directe omgeving van het plangebied geen archeologische monumenten aanwezig.

¹ Berendsen H.J.A. & E. Stouthamer, 2001. *Palaeogeographic development of the Rhine-Meuse delta, The Netherlands*. Van Gorcum, Assen.

² Stiboka, 1976. Bodemkaart van Nederland 1:50.000, blad 45 Oost 's Hertogenbosch. Stichting voor Bodemkartering, Wageningen.

Tabel 3: Overzicht van waarnemingen

Waarnemingsnummer	Datering	Aard
4240	Vroege en Midden Bronstijd	Fragmenten aardewerk
4241	Late Bronstijd – Vroege IJzertijd	Fragmenten aardewerk
15429	IJzertijd	IJzerslak, Bronzen sierraden, Fragmenten aardewerk
25661	Midden Bronstijd – Midden IJzertijd	Fragmenten aardewerk
35228	Laat Neolithicum – Romeinse Tijd	Nederzetting / Cultuurlaag
40738	Midden Bronstijd	Nederzetting?

De Indicatieve Kaart Archeologische Waarden (IKAW) geeft voor het plangebied geen archeologische verwachtingswaarde af, omdat het in de bebouwde kom ligt. Het gebied direct ten oosten van het plangebied heeft volgens de IKAW een hoge archeologische verwachtingswaarde.

De Cultuurhistorische Waardenkaart (CHW) van de provincie Gelderland geeft inzicht in de archeologische, historisch-stedenbouwkundige en de historisch-geografische waarden van de regio. De CHW van Gelderland geeft voor het plangebied geen archeologische verwachtingswaarde, omdat het in de bebouwde kom ligt.

Het raadplegen van Kennisinfrastructuur Cultuurhistorie (KICH) heeft voor het plangebied geen aanvullende informatie opgeleverd met betrekking tot archeologie.

4 Archeologisch onderzoek in en rond het plangebied

In september 2007 heeft RAAP Archeologisch Adviesbureau bv een archeologisch onderzoek uitgevoerd in het onderhavige plangebied en het direct ten noorden ervan liggende terrein³. Op basis van het Bureauonderzoek is door RAAP een (middel)hoge archeologische verwachtingswaarde toegekend aan het plangebied, specifiek voor de Late Middeleeuwen. De natuurlijke landschappelijke ligging is echter niet expliciet.

Tijdens het booronderzoek zijn door RAAP 9 verkennende boringen verricht rond de gebouwen van de Elsthof. Uit het booronderzoek blijkt dat de bodem bestaat uit rivierduinafzettingen op rivierkleiafzettingen uit het Pleistocene. De kleiafzettingen zijn aangetroffen vanaf circa 1,25 m beneden het maaiveld. Direct ten westen van de Elsthof zijn in enkele boringen intacte bodemprofielen met een inspoelingshorizont aangetroffen. In het overige gedeelte van het gebied rond de Elsthof zijn geen intacte bodemprofielen waargenomen. Bij enkele van de verstoorte profielen zijn ophooglagen aangetroffen. De ophoging heeft als doel gehad een natuurlijke depressie op te vullen. In het ophoogzand zijn enkele vondsten aangetroffen, maar deze zijn dus afkomstig van een andere, onbekende locatie. Daarnaast is in het gebied een grootschalige bodemverstoring geconstateerd, herkenbaar aan de intensieve bebouwing met onderkeldering en steilranden. Zoals gezegd zijn in het plangebied meerdere vondsten gedaan. De vondsten in de secundair aangebrachte lagen zijn archeologische gezien niet relevant. Direct ten westen van de Elsthof zijn in de intacte boringen vondsten aangetroffen uit de Romeinse Tijd en de Late Middeleeuwen / Nieuwe Tijd.

Op basis van het veldonderzoek kan het gebied in twee delen worden verdeeld. Het grootste gedeelte van het terrein bestaat uit een zone met diepe bodemverstoringen. De kans op het aantreffen van (deels) intacte archeologische sporen wordt hier klein geacht. De groenstrook ten westen van de Elsthof heeft een (deels) intacte bodemopbouw.

³ Heunks, E., 2007. *Wijchen Klapstraat / De Elsthof, gemeente Wijchen; archeologisch vooronderzoek: een bureau- en inventariserend veldonderzoek (verkenning en kartering)*. RAAP-rapport 1479. RAAP Archeologisch Adviesbureau bv, Amsterdam.

De kans op het aantreffen van (deels) intacte archeologische sporen wordt hier groot geacht. In gebieden met een hoge archeologische verwachting adviseert RAAP bij bodemingrepen dieper dan 0,3 m beneden het maaiveld een waarderend proefsleuvenonderzoek uit te voeren om de kwaliteit, aard, datering, omvang en diepteligging van eventuele vindplaatsen vast te stellen. Voor de gebieden met een lage verwachtingswaarde worden in eerste instantie geen aanbevelingen gedaan voor nader onderzoek. Wel wordt aanbevolen de resultaten van het voorgestelde proefsleuvenonderzoek in het gebied met een hoge verwachtingswaarde te relateren aan het gebied met een lage verwachtingswaarde. Mogelijk dat dit alsnog aanleiding kan geven voor een beperkte, gerichte begeleiding van graafwerkzaamheden tijdens de uitvoering.

In augustus 2008 heeft Bureau Archeologie Gemeente Nijmegen in het gebied direct ten noorden van de Passedwardsstraat een archeologisch proefsleuvenonderzoek uitgevoerd. Hierbij zijn drie proefsleuven gegraven tot een diepte van maximaal 1,2 m beneden het maaiveld. Het rapport met de resultaten van het uitgevoerde onderzoek is nog niet gereed. Dhr. M. van Dam (Assistent Opgravingsmanager van Bureau Archeologie Gemeente Nijmegen) kon wel mondeling vertellen dat het terrein waarschijnlijk zal worden vrijgegeven, aangezien er geen behoudenswaardige zaken zijn aangetroffen.

5 Archeologische verwachting De Elsthof te Wijchen

In het verleden was de mens sterker afhankelijk van de mogelijkheden die het landschap bood voor het ontplooiën van haar (economische) activiteiten dan tegenwoordig. Men was veel minder in staat het landschap aan te passen aan haar wensen, zoals nu veel meer het geval is. De keuze van mensen om zich op een bepaalde locatie te vestigen, was voor een belangrijk deel afhankelijk van de lokale landschappelijke omstandigheden. De factoren die bij deze keuze een rol hebben gespeeld noemen we locatiefactoren. Hierbij moet worden gedacht aan hoge, droge delen van het landschap voor bewoning, vruchtbare gronden voor de akkerbouw, de beschikbaarheid van water en bouwmaterialen, natuurlijke voedselbronnen enzovoorts. Niet al deze factoren kunnen bij onderhavig onderzoek in beeld worden gebracht. Getracht wordt, door voornamelijk te focussen op de bodemkundige en geomorfologische situatie, de hogere droge delen van het landschap in beeld te krijgen, dat wil zeggen de potentiële nederzittingslocaties. Daarnaast zijn de bekende archeologische gegevens uit de omgeving van het onderzoeksgebied geïnventariseerd. Op basis hiervan is aan het onderzoeksgebied een archeologische verwachting toegekend. Graven zijn moeilijker op te sporen met gangbare technieken, daarom zijn deze uitgesloten bij het opstellen van de archeologische verwachting. Ze kunnen echter wel aanwezig zijn in het plangebied getuige enkele vondsten in de nabijheid van de terreinen.

Op basis van het Bureauonderzoek kunnen in het plangebied rivierduinafzettingen worden verwacht. Deze plaatsen werden in het verleden gezien als gunstige locaties voor bewoning. In het plangebied (perceelnummer 2426) is de bodem verstoord en is de kans op archeologische sporen klein. Direct ten westen van perceel met kadastraal nummer 2426, de groenstrook, is de bodem (gedeeltelijk) onverstoord en is de kans op archeologische sporen groot. In dit gedeelte van het plangebied zijn reeds enkele vondsten aangetroffen. De vondsten kunnen direct onder het maaiveld worden verwacht. Er kunnen met name vondsten worden verwacht uit de Romeinse Tijd tot en met de Nieuwe Tijd. Archeologische indicatoren uit de periode Romeinse Tijd-Nieuwe Tijd kunnen bestaan uit onder andere sporen (paalkuilen, waterputten, greppels, afvalkuilen), funderingsresten, aardewerk, houtskool, metaal, glas en bot.

6 Advies

Op basis van de resultaten van de onderhavige notitie wordt een archeologisch (vervolg)onderzoek in het plangebied niet noodzakelijk geacht. De voorgenomen bodemingrepen kunnen zonder archeologisch voorbehoud worden uitgevoerd.

In de groenstrook direct ten westen van het plangebied is een kans op het aantreffen archeologische waarden aanwezig. Er wordt aanbevolen om de bodem hier ongemoeid te laten. Indien dit niet mogelijk is dan dient een vervolgonderzoek te worden uitgevoerd in de vorm van een proefsleuvenonderzoek. Voorafgaand aan het proefsleuvenonderzoek dient een Programma van Eisen te worden opgesteld dat dient te worden goedgekeurd door het bevoegd gezag in kwestie.